

iskolaérettséget vizsgáló teszt a Német Szövetségi Köztársaságból és Svájcából; átlépő teszt a Német Szövetségi Köztársaságból; iskolai (kumulatív) dosszié Angliából (iskolai eredményokmány); általános iskolai nyelvtani, fogalmazás, számtan, földrajz, kémia teszt a Szovjetunióból és Franciaországból; angol eredetű idegen nyelvi teszt a hallás utáni megértés vizsgálatára; angol teszt a hallás utáni megértés vizsgálatára képek segítségével; középiskolai nyelvtan, matematika, földrajz, csillagászat, fizika teszt a Szovjetunióból, Angliából és az USA-ból; angol nyelvű, matematikai, tudásszintet megállapító tantárgytesztek (UNESCO); francia nyelvű pszichológiai tesztek, általános iskolai tanulók vizsgálatára.

A kötetet 115 idegen nyelvű tanulmány bibliográfiája zárja.

Nem kétséges, hogy a kötet önmagában is igen sok segítséget nyújthat a gyakorló pedagógusoknak és a kutatóknak egyaránt. Az a véleményünk azonban, hogy használhatóságát az említett mérésmethodikai szakkönyv számottevően fokozhatná.

FAZEKAS GYÖRGY

BLACKLER, ROSAMUNDE: FIFTEEN PLUS. SCHOOL LEAVERS AND THE OUTSIDE WORLD

(Plusz tizenöt. Az iskolát elhagyók és a külső világ)

London, 1970. George Allen and Unwin Ltd. 120 lap.

E könyv egy lelkes, jószándékú, kezdeményező kedvvel, gyakorlati érzékkel, jó szervezőképességgel és bizonyos iráskészséggel is rendelkező, ifjúságszerető pszichológusnő műve.

Mint mondja, 1945 után lélekben egy évtizedig készült fel és érlette terveit, melyek azt célozták, hogy elősegítse a London szegényebb negyedeiben élő, tizenöt év körüli mindkét nembeli ifjúság rendezettebb életét, nekik mindennapi problémáikban, így iskolai, családi, viselkedési, anyagi, lelki, érzelmi és pályaválasztási kétségeikben rendszeres támogatást, tanácsadást nyújtson.

A néhány évig tartó és több száz ifjúval végzett kísérlet előzményeinek, adatainak, szempontjainak és tapasztalatainak bő lére eresztett leírása a könyv. Műfaját tulajdonképpen nehéz lenne meghatározni. Egyként megvannak benne és összeötvöződve keverednek bizonyos tudományos jelleg, a népszerű riport, a hosszú oldalakon át reprodukált párbeszéddek élénkítő céltű drámaisága és a füzetes, szentimentális irodalom elemei. E megállapításhoz folyik, hogy nyelve és stílusa sem egységes: a komoly, tudományos stílus váltakozik benne a könnyebb hangvétellel. Szerkezete, felépítése és tárgyalási módja is meglehetősen egyenetlenséget, ismétléseket, bizonytalanságot és naivitást áruel. Mégis, — és talán éppen ezért — nem lehet elvitatni bizonyos értékeit. Minden sorát átítatja a becsület és tiszteletreméltó emberbaráti szándék, az angol ifjúság feltétlen szeretete és megértése s pozitíven kell megítélnünk a támogatásukra szolgáló szervező munka sokféle felhasznált módszerét.

A könyv *Előszavát* FAITH SPICER írta. A régebbi korok szerinte természetesen egyszerűbb, szinte idillibb társadalmi kereteivel, — mely szerinte kevés változatot, választási lehetőséget nyújtott, — szembeállítja az egyre bonyolultabbá vált mai társadalom különbségeit, lehetőségeit, az ifjúságot érő hatások sokféleségét. A mai ifjak nehezen igazodnak el a szemük előtt alakuló és változó társadalmi, politikai, vallási, erkölcsi, stb. zűrzavarban. Az otthon, az életpályák, a sajtó, az irodalom, az érzelmi élet, a külső-belső problémák megoldatlansága, a különböző konfliktuslehetőségek az elidegenedés, kifosztottság ezer lehetőségét hozzák. Sajnos, a mindig is kritikus kor, melyben az ifjú elhagyja az iskolát és kilép a dolgozók társadalmába, egyre többször hiányolva és nélkülözve a családi élet összekötő kereteit, napjainkra még nehezebbé vált. Kétségtelen, hogy a társadalom felismerte azt a feladatát, hogy az ifjakat nehézségeikben szervezett segítségekkel eligazítsa. De ahhoz, hogy az ifjúság valóban lássa saját problémáit és azokat helyesen meg is oldja, a segítség soha nem lehet elég. Ezért kell örömmel üdvözölni R. BLACKLER tevékenységét, — mondja F. SPICER, — aki át van hatva annak a feladatnak a fontosságától és nagy-szerűségétől, hogy segítsen hidat verni a gyermek-, serdülő- és felnőttkor, a különböző nemzedékek, a szülők és az iskola, a gyermek és a szülő, a gyermek és a tanácsadó közt. R. BLACKLER e feladatokra igen alkalmas személynek mutatkozik lelki alkatánál fogva is. Megvan ugyanis benne egyrészt az a tulajdonság, hogy hamar bizalmat tud kelteni maga iránt, másrészt az, hogy ügyesen vezeti rá pártfogoltjait, hogy *saját maguk* határozzanak saját dolgaikban a társadalmilag és egyénileg egyaránt kedvező irányban.

A szerző *Bevezetése* általánosságban jellemzi az *Avondaleterv* (the Avondale Project) elnevezésű kísérletét, mint szerény kezdetekből indult, hét éven át kiteljesedett akciót, melyet később a londoni nevelésügyi hatóságok Ifjúsági tanácsadó szolgálat (Young People's Advisory Service) néven karoltak fel és fejlesztettek tovább.

Már itt is elmondja — később még többször is ismételt — alapelveit és munkája indítékait. Iskolán kívüli összejöveteleken, ifjúsági klubokban, vitákon került közelebb az ifjúsághoz és tapogatta ki az őket legjobban érdeklő problémákat. Munkáját bizonyos tényleges társadalmi igény indította el. A beszélgetésekben nem is annyira ő kezdeményezett; egyre több fiatal lány fordult hozzá tanácskéréssel aggályaik, félszégeik miatt a társas viselkedésben, öltözködésközlésben, étkezésben, stb. Így bontakoztak ki a problémák a legkényesebbekig is: a nemi kérdés, a szerelmi kapcsolatok, kábítószer-élvezés, stb. Alapelve a feltétlenül szükséges *őszinteség*. Ez a mai, oly sokban bizonytalan ifjúságnak a szerző szerint legjellemzőbb vonása és egyben abszolút igénye is. Feladatát így jellemzi: „... a tanácsadás is tanítás: annak megtanítása, hogy az ifjúság maga fogalmazza meg saját konklúzióit.” Másik módszerbeli megállapítása, hogy soha nem tett különbséget pártfoglaltjai közt. Egyforma érdeklődéssel, szeretettel és tárgyilagossággal közeledett minden eléje vitt kéréshez, lett légyen a tanácskérő a legszomorúbb társadalmi szegénységből, züllött családok mélyéről jött ifjú is. Tanácsadó tevékenységét nyilvános megbeszélések, viták szervezése, de egyéni beszélgetések során, sőt családlátogatások kapcsán is végezte.

Első fejezete „A probléma” címet viseli. Érdekes leírások találhatók itt London egyes elhanyagolt kerületeinek húsz évvel ezelőtti életéről, a korabeli ifjúsági klubok működéséről. Jellemzően bontakozik ki a leírásokból a szociálisan nehéz helyzetű angol ifjúság igénye is a szerény; de polgári kereteket utánzó és megközelítő társas összejövetelekre, életre, a népdalokat éneklő kórusokban való részvételle, stb. Itt beszél az angol és a londoni hatósági és iskolai, szociális, gyermekvédelmi és tanácsadó munkákról is (Childrens Care Committee, Schools Voluntary Care Committee, District Care Organizer, Local Education Authority, Probation Officer, Campden and Paddington Charities, stb.)

„A kezeletről” című *második fejezetben* értesülünk arról, hogy a rendszeres kísérleti munka 1957 szeptemberében indult el, mégpedig egy 22 leányból álló osztályban kibontakozott iskolai viták indítékából: ezek témái az iskolai kötelező egyenruhaviselés, az öltözés, hajviselet, dohányzás, a félénkség leküzdése, a „fiú” (boy-friend) probléma és természetesen a házasság ezernyi kérdései voltak. Ezekben az időkben alapított a könyv szerzője maga is több ifjúsági klubot, ahol leányok és fiúk belépődíj ellenében tea mellett spontán és irányított beszélgetésekben (causeries) vettek részt. De alakított középiskolákon belül hetenkénti rendszeres vitaklubokat is. Mindezek természetesen fejlesztették ki aztán az egyéni tanácsadó szolgálatot is. 1958-ban pályázat útján elnyerte a Calouste-Gulbekian ifjúsági rendszeres anyagi támogatását.

Így ismerteti a *harmadik fejezet* „A munka szervezése”-t a későbbi kibontakozási lehetőségek idején. Ezt főleg az előbbiekből kinőtt *családlátogatások* jellemzik. Érdekesen foglalja össze ezirányú tapasztalatait. Főleg az jellemző, hogy főleg a kamasz lányok mennyire inkább helyezik bizalmukat tanácsadóikba, senunint saját édesanyjukba, szüleikbe. — Ez a fejezet közül több *csoporthatározó* az egyes tagok jellemző adataival (név, születési idő, hely a családon belül, pályaválasztási tervek, szülők foglalkozása, fiú—leány barátok, klubtagság, érdeklődési terület, hiányosságok), valamint *egyéni lapokat* is az egyes beszélgetések, tanácskérések, családlátogatások, stb. idősorrendi leírásával. Ezekből a kapcsolatok alakulása, számos esettanulmány és tudományos tapasztalat is lesűrhető. Itt kapunk statisztikai adatokat is a kísérletről; (az első két éves időszak kísérletei pl. 212 leányra terjedtek ki — 537 családlátogatással, — számuk a harmadik év végére 308-ra nőtt). Ebben a részben olvashatunk részletesebben a pályaválasztási tanácsadó munkáról is. E részletek és adatok azonban végig eléggé elmosódnak és másodlagosak. Az egész könyvből kivehetőleg ez az utóbbi tevékenység tulajdonképpen csak járulékos jellegű volt a kísérlet során, ami tulajdonképpen sajnálatos.

A *negyedik-hetedik fejezetekben* riportszerűen mutat be néhány érdekesebb esetet, kísérletének egyes kiszemelt alanyait. Így megismerkedünk az engedetlen, dacos MAUREEN-el, egy törvénytelen gyermek későbbi anyjával, az érzékeny, kisebbségi érzésekkel küzdő BETTY-vel, a zavaros családi életű SYLVIA-val és DEIRDRE-el, a színesbőrű voltából eredő különleges problémákkal is küzdő QUEENIE-vel, a szorgalmas és ambiciózus, ápolónői hivatását végül is kiküzdő RUTH-al, a párjára rátaláló VERA-val, MARLENE-vel, DAISY-vel és a többiekkel. A színes életsorsok leírása tárgyilagos, valóban az élet sűrűjéből gyűltek egybe, ezért jellemző társadalmi és korképül is szolgálhatnak.

A *nyolcadik fejezetben* — „Tizenöt évesek beszélgetnek” — a társas viták fontosságáról eddig mondottakat illusztrálja, hasznos és érdekes példán, melyet a szerző ismételtelen mint a serdülő fiatalok központi témáját jellemez: a *nemi élet* kérdésein. Az egyik beszélgetés leányok, a másik fiúk között zajlott le a témáról a szerző jelenlétében, a neki és egymásnak feltett tipikus kérdésekkel és válaszokkal. Megítélésünk szerint a szerző a ténylegesnél naivabbnak és gyermeketegyeknek látja a mai városi angol serdülő fiatalokat. A problémák erkölcsi megoldásának leírt

szempontjaival különben teljesen egyetérthetünk, a szocialista erkölcsi kódex se látja azokat másként.

A *kilencdik*, a *Zárófejezet* — rengeteg ismétléssel — összefoglalja a kísérletet és a szerző szempontjait. Hangsúlyozza a vizsgálat nehézségeit, a részt vett alanyok jórészt nehéz szociális körülményeit, a helyi lehetőségek és körülmények, valamint a türelem és megértés fontosságát a vizsgáló, tanácsadó részéről. A tanácsadó munka sikerének három szükséges feltételét jelöli meg. 1) Az ifjúságnak el kell fogadnia a tanácsadót bizalmasul (acceptability). 2) A családlátogatások jó szervezése az iskolai és a társas életben felszínre sem bukkanó lényeges körülményeket, adatokat tár fel, sokszor komoly konfliktusokat, esetleg tragédiákat segít megelőzni. 3) Lényeges szempont a kapcsolatok fenntartása az ifjakkal az iskola elhagyása és a munkába állás után is, elősegítendő az új környezetbe való beilleszkedést, figyelve a nehézségeket, az esetleges pályaválasztást, támogatva a végleges hivatás megtalálását. Szerencsére a szerző szerint a kísérleti alanyoknak kb. csak 15%-ánál merültek fel ténylegesen súlyos élet-problémák. Újból hangsúlyozza, hogy a tanácsadó itt is csak rámutat a helyes útra, csak irányítja és szuggerralja az ifjak önállóan átgondolandó és végrehajtandó döntéseit.

Végül megpróbálja tisztázni kapcsolatait a már meglévő, kiépített és működő országos tanácsadó hálózat munkájával. A könyv olvasója erre végig kíváncsi lehetett, hiszen két jó összefoglaló munka (Counselling services for young people és Counselling in schools, London, 1967) áttekintő képet ad ennek a hálózatnak egész szervezetéről és munkájáról. A szerző ezt jórészt túl akadémikusnak vagy puritánnak ítéli. Saját értékét viszont abban véli látni, hogy ezeket kiegészítve, életszerű eredményeket gyűjtött össze kísérletével. Ennyit csakugyan engedményezhetünk neki, fenntartva az ismétléseiről, naivitásairól, egyenlenségeiről mondott véleményünket.

HODINKA LÁSZLÓ

F. LONGAUD TANKÖNYVEI

A francia állampolgári nevelés anyaga és szemlélete

Számos ok miatt érdemes és tanulságos közelebbről is megismerni a francia állampolgári nevelés anyagát és feldolgozási módszereit. A különböző tankönyvek között mind a didaktikai fel fogás, mind a tartalom szempontjából igen értékesek F. LONGAUD széles körben ismert művei.

Ezek a kézikönyvek és a két alsó középiskolai osztály számára ugyancsak LONGAUD által készített munkafüzetek (Cahier d' instruction civique) teljes képet adnak a francia állampolgári nevelés anyagáról, szemléletéről és a didaktikai feldolgozásra vonatkozó modern elgondolásokról. Valamennyi tankönyv és munkafüzet a jól ismert *Hachette* kiadóvállalat gondozásában jelent meg 1968-ban, ill. 1969-ben.

A tankönyvek részletes ismertetése előtt szükségesnek látszik a francia középfokú oktatás szervezetének rövid áttekintése. Franciaországban a középfokú oktatás 7 évig tart. A középiskola 2 ciklusra tagozódik. Az alsó tagozat 4 éves; a hatodik osztállyal kezdődik, 11 éves korral, magában foglalva a 6., 5., 4., és 3. osztályokat. A felső tagozat 3 éves; itt a második, az első és a befejező osztályban tanulnak a 15—17-éves fiatalok. A befejező osztály sikeres elvégzése után tehetnek érettségi vizsgát, mely az egyetemi felvételhez szükséges.

Az állampolgári ismeretek (*Instruction civique*) anyaga minden középiskolai osztályban kötelező, éspedig heti 1/2 órában, részint a történelem vagy földrajz együttes óraszámához kapcsolva, részint mint önálló tantárgy. Ez, az előírás szerint, egy-egy osztályban évi 16 óra időkeretet jelent.

A LONGAUD-féle tankönyvek természetesen a fenti adottságoknak megfelelően készültek. Tartalmilag és didaktikailag egyaránt megfelelnek a nemzetközi vonatkozásban is mindig elismert francia tankönyvirodalom legjobb hagyományainak. Az oktatási anyag összeállítása, szemlélete és a feldolgozás didaktikai koncepciója különösképpen figyelemre méltó. Az életkori sajátosságoknak megfelelően kiválasztott anyagrészek elsajátításában a tanulók a lehetőség szerint mindig a konkrét, mindenki által tapasztalható tényekből kiindulva jutnak el az általánosításhoz, az öntevékenység logikailag jól megalapozott és módszertanilag könnyen alkalmazható eljárásaival.

Ebből a szempontból is érdemes röviden áttekinteni az egyes osztályok anyagát. A 6. osztályban a 11 éves tanulók községük vagy városuk földrajzi és történelmi fejlődésével, a község közigazgatási, művelődési és egészségügyi helyzetével, és az ezzel összefüggő, mindennapi kérdésekkel foglalkoznak. A 15 leckeegységre osztott ismeretanyag számozott pontokba foglalt részeivel és a lekek végén 2—3 soros összefoglalással ellátva, az ismeretek közé iktatott kérdések tartalmaz, melyekre a tanulónak írásban kell válaszolnia. A kérdések hol alkalmazási, hol összefoglaló jellegűek, s minden tanulót önálló írásbeli tevékenységekre készítetnek, mind az oktatási óráin, mind azon kívül. A színes betűkkel szedett kérdések után üresen hagyott vonalak és az